

Senjski zbornik, prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu,
god. XL, Senj, 2013., 729 str.

U izdanju Senjskoga muzejskog društva Senj – Gradski muzej Senj 2013. godine otisnut je četrdeseti broj časopisa *Senjski zbornik*, u kojem su tradicionalno objavljeni radovi koji predstavljaju teme vezane uz kulturno-povijesnu baštinu senjskoga kraja. Ovaj broj Zbornika sadrži čak 37 priloga, a posvećen je Anti Glavičiću, točnije desetoj obljetnici njegove smrti. U skladu s tim većina u ovom broju objavljenih radova predstavljaju izlaganja s okruglog stola posvećenog životu i djelu Ante Glavičića. Na tome je skupu profesor Glavičić predstavljen kao vrsni arheolog, muzealac, konzervator i kustos, a u gotovo svakome izlaganju istaknuta je i profesorova neprocjenjiva zasluga u poticanju istraživanja i očuvanja senjske povijesne i prirodne baštine.

Uvod u Zbornik te detaljan izvještaj sa spomenutog okruglog stola napisala je Blaženka Ljubović (»Okrugli stol posvećen životu i djelu prof. Ante Glavičića (1931. – 2003. – 2013.)« (5–12). Istakla je nekoliko podataka iz njegove bogate biografije te detaljno opisala program i događanja na okruglome stolu koji se održao 26. – 27. travnja 2013. u Senju. Milan Moguš u izlaganju »*Senjski zbornik* Ante Glavičića« (13–18) govorio je o jednom od glavnih Glavičićevih projekata – pokretanju i izdavanju znanstvenoga časopisa *Senjski zbornik*, koji je prvi put tiskan 1965. godine.

Angažman i nastojanja Ante Glavičića oko znanstvene obrade i prezentacije bogate senjske glagoljske baštine prezentirala je Anica Nazor u izlaganju »Ante Glavičić i glagoljska tiskara u Senju« (19–24). Nadalje, Anđelko Mijatović govorio je o njihovu pedesetogodišnjem poznanstvu, suradnji i prijateljstvu (»Ante Glavičić – uspomene na našu suradnju i prijateljstvo« 25–40), kao i Srećko Božičević u izlaganju »Tragom mog druženja s Antom Glavičićem (Zabilješke iz dnevnika)« (41–50). Potonji je istaknuo i ulogu prof. Glavičića u proučavanju i podržavanju proučavanja geologije Velebita, čime je obogaćen i dio fundusa Prirodoslovne zbirke Gradskoga muzeja u Senju.

»Ante Glavičić i senjska kulturna baština« (51–58) izlaganje je Mirka Raguža koji se osim na višedesetljetno prijateljstvo u izlaganju usredotočio na kulturne sadržaje, planove i vizije koje je profesor Glavičić imao oko unaprjeđenja i modernizacije povijesnih znamenitosti u Senju. Mile Bogović u izlaganju »Uspomeni Anti Glavičića« (59–62) prisjetio se početaka vrlo plodonosne suradnje u *Senjskome zborniku*, pri čemu je upravo presudnu ulogu imao Ante Glavičić, a uspomene na prijateljstvo koje seže još od studentskih dana evocirao je Marin Zaninović u izlaganju »Arheolog Ante Glavičić – moj dragi prijatelj i kolega. Malo sjećanje na zajedništvo u jednom složenom vremenu« (63–78).

Nadalje, sjećanja, dugogodišnje prijateljstvo i suradnju, ponajprije u okviru *Senjskog zbornika* te uspomene sa zajedničkih pohoda po Velebitu izložili su Fila Bekavac-Lokmer i Juraj Lokmer u izlaganju »Ante Glavičić, čuvar i promicatelj senjske povijesne i kulturne baštine – dragi Senjanin i prijatelj« (79–84). Glavičićeva istraživanja ruralne arhitekture i načina života (naseljavanje i običaji stanovništva) na području Senja, Velebita i otoka Cresa tema su rada Helene Knifić Schaps »Ante Glavičić i pučka gradnja okolice Senja i Velebita u *Senjskim zbornicima* I – XXIX« (85–128). U radu su također, pobrojani i svi radovi u *Senjskom zborniku* povezani s pučkom gradnjom. Polustoljetnu suradnju (1952. – 2003.) koja se manifestirala poglavito objavljivanjem radova u *Senjskome zborniku* u izla-

ganju »Moje sjećanje na polustoljetno prijateljstvo s prof. Antom Glavičićem« (129–150) opisala je Mira Kolar Dimitrijević. U tom je razdoblju autorica objavila trinaest radova koji se poglavito odnose na raščlanjivanje brojnih tema iz senjske gospodarske povijesti (trgovačko-obrtnička komora u Senju, senjska željeznica te prilozi biografijama senjskih gospodarskih zaslužnika).

Suradnju s prof. Glavičićem, koja se u prvom redu odnosila na istraživanje povijesti grada Senja, uskoka, Bunjevaca te na organizaciju znanstvenih skupova opisuje Dragutin Pavličević u izlaganju »Sjećanje na Antu Glavičića i našu suradnju« (151–156), a svoje uspomene i višedesetljetnu suradnju evocirao je i Petar Strčić »Ante Glavičić – zaslužna kulturna i znanstvena ličnost te prijatelj« (157–166).

Detaljan uvid u paleontološka i arheološka istraživanja špilje Vlaška peč te bogate keramičke nalaze i natpise koji su tom prilikom pronađeni, kao i tijekom istraživanja u kojem je sudjelovao s prof. Glavičićem opisao je Vlado Božić u izlaganju »S profesorom Antom Glavičićem u špilji Vlaška peč 1996. godine« (167–176). Na spomenutom okruglom stolu izlaganje Ive Fadića »U sjećanje na kolegu Antu Glavičića« (177–178) također je u fokusu imalo višegodišnju suradnju dvojice istraživača na polju arheologije.

Nadalje, Stašo Forenbaher autor je rada »Pretpovijesni tragovi proizvodnje soli u podvelebitskom primorju« (179–194). U radu autor upozorava na arheološki nalaz čiji je prvi trag objavio A. Glavičić, a riječ je o dijelovima peći koje su služile za prosušivanje slane kiše. Osim opisa samih nalaza detaljno se opisuje proizvodni postupak dobivanja soli ispravljanjem, a ukazuje se i na neka u dosadašnjem tijeku istraživanja otvorena pitanja (sličnost s nalazima iz srednje Njemačke i tako dalje).

»Kultni kipovi iz Senja« (195–208) rad je Nenada Cambija u kojem su detaljno prikazani i analizirani mramorni kipovi koji prema autorovoj pretpostavci prikazuju personifikaciju grada Senja te potvrđuju da se u Senju nalazilo nekoliko antičkih građevina kulturne naravi. U drugom djelu rada osvrće se i na druge manje nalaze – glava božice Dijane kip Libera te kip Serapisa.

Zaštitno-arheološko-sondažna istraživanja na prostoru Gradske vijećnice – lože provedena 2011. godine tema su opširnog rada Blaženke Ljubović i Damira Martinova »Obnova Gradske vijećnice – lože u Senju. Rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja na lokaciji Gradske vijećnice – Lože« (209–254). Rečena su istraživanja izvršena u podrumu osnovne građevine, a tom je prilikom dokumentirano 36 stratografskih jedinica koje su detaljno prikazane (tlocrtima i fotografijama) te smještene u vremenski i prostorni kontekst.

Temeljnim odrednicama gospodarske djelatnosti crikveničkog kraja u antici bavi se rad Goranke Lipovac Vrkljan i Ivane Ožanić Roguljić »Distribucija crikveničke keramike kao prilog poznavanju rimskog gospodarstva« (255–270). Posebice se ukazuje na utjecaj crikveničke keramičarske radionice na gospodarstvo sjevernoga dijela rimske provincije Dalmacije, s naglaskom na povezanost Crikvenice i Senja, što potvrđuju i brojni pronađeni keramički predmeti.

Dvadeseti rad u Zborniku djelo je Mile Bogovića i Blaženke Ljubović »Prilog raspravi tlocrtnog razvoja senjske katedrale kroz povijest i njezino uređivanje nakon Drugog svjetskog rata« (271–341). Kao što i sam naslov sugerira u radu se prikazuju razvojne faze izgradnje senjske katedrale. Pritom je naglasak stavljen na mogući tlocrt katedrale

u raznim fazama izgradnje i dogradnje počevši od 12. stoljeća. U drugome dijelu rada opisuje se obnova katedrale nakon Drugoga svjetskog rata te iznose rezultati suvremenih konzervatorsko-restauratorskih istraživanja.

Sliku »Drugog«, u ovom slučaju predodžbu o Osmanlijama u djelu Pavla Ritera Vitezovića *Odiljenje sigetsko* opisuje Vanja Budišćak u radu »Poganska sila: slika Turaka u Vitezovićeve *Odiljenju sigetskom*« (343–362). U sklopu ovoga imagološkog istraživanja autorica prikazuje i analizira stereotipnu klasifikaciju Osmanlija, poglavito osmanske vojske, a dotiče se i predodžbe o Osmanlijama u drugim Vitezovićevevim djelima.

»Tri inkunabule iz Senja u knjižnici franjevačkog samostana Trsat (prilog povijesti franjevacu u Senju)« (363–396) drugi je rad u Zborniku proizašao iz pera Jurja Lokmera i File Bekavac-Lokmer. U prvom dijelu rada daje se kratak pregled povjesnice franjevacu u Senju te njihova poveznica s franjevačkim samostanom na Trsatu. Upravo su u tamošnjoj knjižnici pronađene tri inkunabule koje su povezane sa Senjom (ili su bile vlasništvo senjskoga franjevačkog samostana ili su došle iz Senja). U drugom su dijelu, uz brojne slikovne priloge, detaljno analizirana navedena djela koja svjedoče o bogatom vjerskom i kulturnom naslijeđu srednjovjekovnoga Senja.

Jedan od temeljnih izvora za proučavanje političke, upravno-pravne i društvene prošlosti nekog kraja jesu statuti. U istraživačkom interesu rada »O Senjskom statutu iz 1757. godine« (397–415) Željka Bartulovića i Lorette Hill Ivanković, kao što i sam naslov sugerira, statut je grada Senja kojeg je sredinom 18. stoljeća carica donijela Marija Terezija. Raščlanjuju se brojne teme, točnije statutarne odredbe koje se odnose na ustroj tijela gradske vlasti (izbor plemića i građana Senja, funkcije, uredi i povjerenstva) te na organizaciju uprave i sudstva.

Zorislav Horvat autor je rada »Turske kule i gradovi u Lici i Krbavi« (417–470). U njemu, na temelju materijalnih ostataka i povijesnih činjenica građevine ubicirane na višedesetljetnim terenskim istraživanjima dijeli na četiri kategorije: starije srednjovjekovne hrvatske građevine koje su Osmanlije dogradili, objekte koje su Osmanlije u potpunosti izgradili, dubiozne objekte (nesigurna pripadnost) te osmanske kule. U nastavku rada, prema prethodno raščlanjenim kategorijama, detaljno opisuje sve locirane građevine.

Na prethodni rad nadovezuje se i dvadeset peti članak Zbornika »Turske utvrde i kule u Lici i Krbavi 1527. – 1689. godine« (471–508) Milana Kruheka. Povijesni je to pregled osmanske graditeljske aktivnosti kula i utvrda na području Like i Krbave, a posebice su zanimljiva osmanska izvješća o ustroju i funkcioniranju vojnih posada.

Potom slijedi treći rad koje je za ovaj broj Zbornika napisao Mile Bogović – »Župnička djelatnost Šime Starčevića« (509–522), u kojem na temelju gradiva iz Biskupskoga arhiva u Senju prikazuje životni put i djelovanje jezikoslovca Šime Starčevića. Naglasak je pritom stavljen na njegovo pastoralno djelovanje kao župnika u Karlobagu.

Lovorka Čoralić autorica je rada »Vojnici u mletačkim prekomorskim kopnenim postrojbama zavičajem iz Senja, Karlobaga te s područja Like i Krbave (18. stoljeće)« (523–546). Istraživačko pitanje upravljeno je na raščlambu udjela Senjana, Karlobažana, Ličana i stanovnika Krbave u mletačkim pješačkim i konjaničkim jedinicama. Na temelju analize arhivskog gradiva iz mletačkog arhiva te kroz brojne primjere autorica iznosi temeljne podatke vezane uz mjesto podrijetla vojnika, njihovu brojnost, zapovjedni kadar te mjesto

djelovanja vojnih jedinica. U prilogu rada nalazi se popis svih vojnika pronađenih u sadašnjem istraživanju.

Rad »Senj u peljarima Jadrana od kraja 18. do kraja 19. stoljeća« (547–582) napisali su Mithad Kozličić i Sanda Uglešić. U njemu analiziraju prikaz grada Senja u plovidbenim priručnicima, počevši od priručnika J. N. Bellina iz 1771. godine do austro-ugarskoga peljara Jadrana iz 1893. godine koji predstavlja tadašnji vrhunac hidrografskih, oceanografskih i drugih marinskih istraživanja. Pritom je naglasak na prikazu Senja i njegova specifičnog pomorsko-geografskog položaja.

Mirko Valentić autor je rada »Velebitska mirila u istraživanju Ante Glavičića i drugih te nekoliko teza o narodu kojem pripadaju velebitska mirila zajedno s njihovim dvovjerjem« (583–610), koji predstavlja proširenu verziju izlaganja s okruglog stola posvećenog Anti Glavičiću. U prvom dijelu rada autor daje detaljan pregled historiografije o velebitskim mirilima, a posebice se osvrće na doprinos profesora Glavičića. U drugome dijelu rada temeljno istraživačko pitanje odnosi se na narodno pripadanje velebitskih mirila.

Velebitska mirila tema su i tridesetog rada Zbornika »Južnovelebitska mirila – od istraživanja profesora Ante Glavičića do danas« (611–630) Mirjane Trošelj, čiju je skraćenu verziju izložila na već ranije spomenutom okruglom stolu. Autorica na temelju zaključaka terenskih istraživanja koja je predvodio profesor Glavičić (a ona sama bila njihova sudionica) uspoređuje mirila na sjevernom, srednjem i južnom Velebitu. Usporedba se temelji na nekoliko elemenata od kojih su najznačajniji epigrafske značajke i likovni motivi mirila.

Potom slijedi rad Vice Ivančević »Rasadničarstvo senjskog Kraljevskog nadzorništva – inspektorata« (631–646) u kojem se iznose temeljne odrednice vezane uz razvoj rasadničarstva i sjemenarstva u senjskome kraju. Rečeno se povezuje uz Kraljevsko nadzorništvo – inspektorat te uz osnutak rasadnika sv. Mihovil, a posebice se ističe njihova uloga u pošumljavanju senjskog krša.

U kratkom članku, odnosno izlaganju sa okruglog stola Radomira Jurića »Arheološka istraživanja crkve sv. Petra i njezina okoliša u Starigradu Paklenici« (647–656) ukratko su prezentirani rezultati višegodišnjih arheoloških istraživanja (2001. – 2008.) u i oko crkve sv. Petra u Starigradu Paklenici. Dosad je istraženo 215 grobova te je utvrđena ranosrednjovjekovna i kasnosrednjovjekovna faza crkve.

Okrugli stol posvećen Anti Glavičiću izlaganjem »Mirovo – srednji Velebit od jablanačkog limesa do vlake Marije Terezije« (657–684) obogatila je i Aleksandra Faber. Tom je prilikom detaljno opisala ekipna interdisciplinarna istraživanja kulturne i prirodne baštine Velebita, točnije visoravni Mirovo.

Osvrt na desetljetna sustavna etnološka istraživanja tradicijskoga naslijeđa primorskih Bunjevaca u izlaganju »Osvrt na desetljetno sustavno etnološko istraživanje primorsko-ličkih Bunjevaca« (685–696) iznijela je Milana Černelić. Detaljno je opisala sam tijekom istraživanja, a posebice je istaknula ulogu profesora Glavičića kao inicijatora prvotnog projekta.

Faze pripreme i postavljanja etnografske zbirke Gradskoga muzeja u Senju opisale su Tihana Rubić i Marjeta Rajković Iveta u izlaganju »Etnografska zbirka Gradskog muzeja

Senj« (697–710). Raščlanile su temeljne odrednice vezane uz inventarizaciju etnoloških predmeta, njihovu prezentaciju, izradu legendi za izložbe te osmišljavanje i postavljanje stalnoga muzejskog postava.

Sanja Faivre i Andrija Bognar na okruglom su stolu izložili predavanje »Istraživanja geomorfoloških tragova pleistocenske oledbe na sjevernom i srednjem Velebitu« (711–714), u kojem su opisali istraživanja na temelju površinskih morfoloških glacijalnih oblika kojim su na promatranom prostoru utvrdili postojanja više tipova ledenjaka.

Naposljetku, posljednji rad ovog opsežnog broja *Senjskog zbornika* djelo je Željka Poljaka »Premužičeva staza na Velebitu u povodu njezine 80. obljetnice« (715–729). U njemu autor opisuje okolnosti i tijek gradnje i dovršenja uzdužne visinske turističke staze na sjevernome Velebitu, nazvane po svom graditelju – Premužičeva staza.

Maja Katušić